

capullo 'poncella', que tothom i pertot rebutja com a detritus de gent que parla malament; tanmateix *capoll* en tals sentits es veu en algun parlar i algun text no sense valor.

A l'extrem ponentí, a Torís, un sericicultor d'aquest poble fronterer però orgullós de la seva valenciana, m'explicava la frase «el cuc *bôça* en la botja de seda» dient-me que hi «fa el *kapôl*», però ho rectificà de seguida en el *kapôl*; el dicc. de Busa, de 1507, ja porta «*capoll de la ceda: bombylis*», junt amb «*capoll del membre viril: prepucium*» (f^o B2; cosa que interessà Alart, *InvLC*, s. v., però en no afegir-hi altra dada, ja demostra que era l'única dada que en trobava): Busa adapta el dicc. castellà-llatí de Nebrija (c. 1495) al català, i és segur que poc o molt es deixà guiar una mica massa pel seu model, i tampoc Torís no es pot donar com a guia segura. És veritat que el citat Micer Joan de 1466, en parlar-nos de *copols pixats* (VII, 425) es deu referir al «*capoll pixat: el que esdevé tacat per les secrecions d'algun cuc estrany, o sia, diferent del que l'ha construït*» (*AlcM*).¹⁴

En fi no és tampoc que el mot sigui estrany del tot al català en el sentit de 'poncella'. Com a valencià ja va Sanelo registrar «*capoll de rosa: capullo o botón de la rosa*» (II, f° 10); MGadea: «*esclatar el capoll: badar-se la poncella*» (*T. del Xè* III, 117), Ga. Girona (que dóna *capoll* com a mot del Maestrat i de la Plana) entre altres li assigna l'ús de *capoll de rosa* (i de *panís, de tossal*); el sentit potser era aquest o era més vague quan a Olocau de Carraixet em deien que «fa uns *kapôls*» l'herba boscana dita *orella de llebre* (1962). Però de nou, a l'altre cap de les nostres terres, per més que ací tinc dades menys segures; Mn. Jampy *capoll m. «calice des fleurs»* (*Lliris, flors --- collits a les muntanyes de Canigó*), i el DAg. posa que *capoll* 'capullo' (*capolls de rosa*) ho diuen a l'«Alta Muntanya».

En tot cas, els sentits ben representats i establerts de *capoll* són els següents. Com en Micer Joan (o en aquest mateix), en el terreny vegetal: «*lo peçó o capoll de la fruyta: pedunculus*», OPou (*TbPu*, 60), «*lo capell del raym o rapa: scapus, scopus*» (ib., 63), mall. *capoll* «el cap per ont està aferrada la fruyta a l'arbre que la produeix» (*BDLC* IV, 367). Encara vegetal: «*les fulles / --- esgroguèides i seques / i encarcerades pel sol, / l'oratge se n'apodera / despenjant-les dels capolls; / i elles corren i s'encalquen ---*», mall., a. 1860, Marian Aguiló (*Ant. Poètica*, 1975, p. 64), que deu ser allò mateix, si bé també es podria entendre com el *kapôl de l'arbre* 'el cim, el capdamunt' que vaig sentir en el Maestrat (Vilar de Canes, 1961). Allí també se sent al *kapôl* del campanar (Vilafranca del M., 1961).

Res tan propi d'aquella terra com l'aplicar-ho a una muntanya, que no solament ho reconeixia Ga. Girona (supra) sinó que ho practicava, en l'himne a la Verge de Vallivana: «*veniu, veniu, del Liban, / de l'alt capoll de Amana / screu la coronada ---*» (a. 1904, rev. Vallivana, 1904, 409). I realment ho diuen a tota aquella regió: a Morella al *kapôl de la Nabèra*; «si el fôtésem al *capoll* de Penyagolosa se li n'aniria la ter-

ciana», Xodos; a Costur cinc o sis llocs concrets es coneixen per *Capoll de* — (de la Crevà, de la Clapissa, etc.) o bé ho usen viu (*al capoll de la serra*); i no sempre es tracta d'un tossal punxegut, car a Arens, parlant de l'ampla mola de la Espareguera, em deien que *al capoll de la 'Spaniguera* hi ha una font. Igual moltes altres puntes i capcirons en altres bandes: *capoll de l'esquella* mall. (*BDLC* XII, 288); el capoll del membre viril és el prepuci, com ja ens digué Fra Busa, però ha de ser-ho en tant que cobreix el gland, d'on el verb *descapollar* per, si podem dir-ho així, 'arremangar-lo': un metge penedesenc amic, el 1932, contava la feina que donaven o preocupacions que tenien tants joves o llurs famílies, quan «no podien *descapollar*», i «*no descapollar*»; Ga. Girona també registra aquest verb; l'ús sembla tornar-se més noble o menys conscient quan un narrador ben verecund, com el vigatà Genís Aguilar, escriu: «aquella expedició al Àfrica que'ns féu ensuperbir a nosaltres, la generació que tot just *descapullava*, d'haver nascut en terra espanyola» (*Julita*, 54).

Capoll és la 'punta de la baldufa', ben cert no solament en el Rosselló (*Misc. Fabra*, 184, Grandó), i allà mateix diuen de *capolls* 'de cap per avall'; locució molt generalment usada, car no es tracta és clar del clau de la baldufa sinó del totxet de fusta més gruixut de l'altre cap, car és pròpiament *ballar de capoll*, per tant capgirar-se la joguina, o aplicat figuradament a qui fa les coses a la inversa o de mal borràs: «—Devers les tres he sentit entrar es coixó dins s'entrada —I d'on venien? —D'una reunió o ball, o què sé jo! —De *capoll*, haurien de ballar!, saps, si en tenguessin tantes ganes com jo!», GCortès, *IdOr* VIII, 71; «enguany lo dimoni balla de *capolls*» en un article mall. 1873 (DAg.); però ja era 'malament en mala part', en un escrit de 1603: «se quexava que-ls tractavan, als banquers, pijors que negres de Guinea: algú dels oficials de la taula prengué les noves [la xerrada, conversada] de *capoll*, y quant lo tauler tornà dels consellers féu quexa que-ls havia tractat de 'negres de Guinea'» (Jer. Pujades, *Dietari* I, 1601-5, p. 218). *CostManc.* I, s. v. Per a l'etimologia bastarà després del que he dit, remetre a l'article *capullo* del DCEC I, 660b (IV, 957a). *Escapollat* mall. 'mutilat' (*BDLC* XIII, 284). *Descapollar* 'llevar el capoll d'alguna cosa' maestr.: de coses que estan plenes a cormull: oferint un got ple de vi: *descapolla'!* (Culla) (Ga. Girona).

En el fons, però, no ens apartem gaire d'això, amb una antiga forma del nom de la caputxa, avui ben viva encara, almenys a les Illes, amb sentit a penes mudat: mall. *capulla* «tros de roba ab que es tapa cap i coll» (*BDLC* IV, 370), men. *gat amb capulla* 'gata-moixa': «*sis segons, lladres de casa, / me diven que jo som ase / perque faig bulla; / i, dels gats amb capulla, / què 'n direm?*», Camps Merc. (*Folkl. Men.* I, 337); els derivats verbals en mostren la gran antigor i ús nòrdic: «no-y pusc més estar, que-ls *encapullats* se leven» 'els encaputxats, els frares' (diu l'aparegut, traduint el b. II. *capuciati*, 471.12), *VidesR*, f° 161r2, n. 6; «no-s port lo caperó *encapullat* o aba-